

TUDOMÁNY ÉS MAGYARSÁG 6.

Arany János-díj és -érem
2015

TUDOMÁNY ÉS MAGYARSÁG 6.

TUDOMÁNY ÉS MAGYARSÁG 6.

Arany János-díj és -érem

2015

Magyar Tudományos Akadémia
Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság
Budapest, 2015

A kötetet összeállította és szerkesztette:
TARNÓCZY MARIANN és KÖVÉR ALEXANDRA

Minden jog fenntartva. Bármilyen másolás, sokszorosítás, illetve adatfeldolgozó rendszerben való tárolás a kiadó előzetes írásbeli hozzájárulásához van kötve.

© MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság

A kiadásért felel:
KOC SIS KÁROLY

A borítón az MTA KIK. Haske rajza nyomán készült 19. századi metszet.
A reprodukciót készítette: Láng Klára, MTA KIK

Nyomdai előkészítés: Kalonda Bt.

ISSN 2062-7211

Arany János-díj a tudományos kutatásért

Arany János-érem

„Az Arany János-díj és az Arany János-érem azok megbecsülését szolgálja, akik a határon túli magyarság tagjaként kiemelkedő részt vállaltak ebből a nemzeti tudatot is erősítő értékteremtő munkából. Nagyon sok méltó jelölt közül esett rájuk a választás.”

Görömbei András

A Magyar Tudományos Akadémia a külföldi magyar tudósok munkájának jutalmazására, elismerésére Arany János-díjat és Arany János-érmet alapított.

Az *Arany János-díj*nak olyan külföldi magyar tudósok, kutatók elismerése a célja, akik jelentős tudományos munkásságot mutattak fel életük során (*Életműdíj*), kiemelkedő tudományos eredményt értek el (*Kiemelkedő Tudományos Teljesítmény díj*), vagy fiatal kutatóként nyújtottak jelentős teljesítményt (*Fiatalkutatói Díj*). A díjjal pénzjutalom is jár; ötszázezer, háromszázezer, illetve kétszázezer forint.

Az *Arany János-érem* olyan külföldi magyar tudósok, kutatók kitüntetésére szolgál, akik a külföldi magyar tudományos közélet szervezésében, irányításában, az egyetemi oktatásban, tudományos könyvkiadásban, muzeológiai, levéltári, könyvtári munkában, tudományos ismeretterjesztésben, azaz általában a külföldi magyar tudományosság és közösség ügyének előmozdításában szereztek kiemelkedő érdemeket.

Arany János-érmet 2002 óta, Arany János-díjakat 2004 óta ítél oda az MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság az MTA tagjainak, illetve az Elnöki Bizottság tagjainak a javaslatára alapján. Az elismeréseket évente egy alkalommal a májusi közgyűlés keretében adja át az Akadémia elnöke. Indokolt esetben átadásukra más alkalommal is sor kerülhet.

2010 májusában megjelent kötetünkben először mutattuk be díjazottjainkat, az addig Arany János-díjban és -éremben részesítetteket, a magyar tudományos élet 60 jeles képviselőjét. Azóta évente bemutatjuk az adott időszak díjazottjait. Jelen kiadványunk a 2014. és a 2015. évi akadémiai közgyűlések közötti időszak Arany János-díjjal és -éremmel kitüntetett kutatóit tartalmazza. A díjazottak száma máig 100 fő.

ARANY JÁNOS-DÍJ

Életműdíj

2004	FARAGÓ JÓZSEF †
2005	GÁBOS ZOLTÁN
2006	EGYED ÁKOS
2007	PÉNTEK JÁNOS
2008	BAUER GYÖZŐ
2009	KÓTYUK ISTVÁN
2010	VADKERTY KATALIN
2011	FESZT GYÖRGY
2012	CSEDŐ KÁROLY
2013	WESZELY TIBOR
2014	GÖNCZ LAJOS
2015	BENKŐ SAMU

Kiemelkedő Tudományos Teljesítmény díj

2004	NAGY LÁSZLÓ
2005	LISZKA JÓZSEF
2006	BIRÓ A. ZOLTÁN
2007	SZILÁGYI N. SÁNDOR
2008	KESZEG VILMOS
2009	GÁBRITY MOLNÁR IRÉN
2010	VINCZE MÁRIA
2011	BIRÓ DOMOKOS, SÁNDOR ANNA
2012	BITAY ENIKŐ, SZABÓ PÁL
2013	TÁNCZOS VILMOS, L. JUHÁSZ ILONA
2014	BERÉNYI JÁNOS
2015	SZKÁLA KÁROLY

Fiatalkutatói Díj

2004	CSERNICSKÓ ISTVÁN
2005	VALLASEK JÚLIA, VERES VALÉR
2006	BALÁZS IMRE JÓZSEF
2007	T. SZABÓ LEVENTE
2008	BENE ANNAMÁRIA, CSEHY ZOLTÁN
2009	BENYOVSZKY KRISZTIÁN, KÁDÁR EDIT
2010	GUZSVÁNY VALÉRIA, HEGYI GÉZA
2011	PÓSA MIHÁLY
2012	CSATA ZSOMBOR, MÁRKU ANITA
2013	DUDÁS ATTILA
2014	TAKÁCS GERGELY
2015	FENESI ANNAMÁRIA

ARANY JÁNOS-ÉREM

2002

SZILÁGYI PÁL
VASS LEVENTE

2003

GALAMBOS FERENC IRÉNEUSZ †
URAY ZOLTÁN

2004

BITAY ENIKŐ
PÉTER MIHÁLY HEINRICH
VÉGH LÁSZLÓ
ZALABAI ZSIGMOND (POSTUMUS)

2005

ANTAL ÁRPÁD
GULYÁS BALÁZS
JAKÓ ZSIGMOND †
OROSZ ILDIKÓ

2006

DUDICS IVÁN †
GÖNCZ LÁSZLÓ
SOMOGYI PÉTER
VARGA JÓZSEF

2007

FORGÁCH PÉTER
TURCZEL LAJOS †

2008

FRÜHLING JÁNOS
KÚNOS GYÖRGY
LÁSZLÓ BÉLA
SPENIK OTTÓ
VOFKORI LÁSZLÓ (POSTUMUS)

2009

ALMÁSI ISTVÁN
HORVÁTH LÁSZLÓ
MURÁDIN JENŐ
PÁL-ANTAL SÁNDOR
TÓTH KÁROLY
VERMES GÁBOR †

2010

KÁICH KATALIN
LÉPINE-SZILY ALINKA
SZABÓMIHÁLY GIZELLA
SZKÁLA KÁROLY
VANČONÉ KREMMER ILDIKÓ
VÁRHELYI CSABA

2011

HALÁSZ ALBERT
HÁMOS LÁSZLÓ
SOÓS KÁLMÁN (POSTUMUS)

2012

CSÁNYI ERZSÉBET
HOLLANDA DÉNES
VERMES ISTVÁN

2013

TÓTH JÁNOS
ZÁBORSZKY LÁSZLÓ

2014

GUTTMAN ANDRÁS
KOMZSÍK ATTILA
LÁZOK KLÁRA
RANOGAJEC-KOMOR MÁRIA
TALPAS JÁNOS
VÁNKY KÁLMÁN

2015

BEREGSZÁSZI ANIKÓ
BORBÁNDI GYULA (POSTUMUS)
LELLEY JAN IVÁN
MAJDIK KORNÉLIA
PETRIK JÓZSEF
SIPOS GÁBOR
VIGH GYULA

BENKŐ SAMU

Románia

Lőrincfalva, 1928. február 25.

Tanulmányok: A középiskolát a marosvásárhelyi, majd a kolozsvári református kolégiumban végezte. A Bolyai Tudományegyetem Filozófia Karán szerzett tanári oklevelet.

Pálya: 1949–1952 között tanársegéd volt a Bolyai Tudományegyetemen, előtte rövid ideig Fazekasvarsándon tanított. 1953-tól a Román Akadémia kolozsvári Történeti Intézetében kutató. 1957–58-ban a *Korunk* szerkesztője. 1975-től 1988-ig a Román Akadémia kolozsvári könyvtárának tudományos főmunkatársa. A romániai rendszerváltás után számos közéleti szerepet vállalt, mind Romániában, mind Magyarországon, s az 1990-ben újraindult Erdélyi Múzeum-Egyesületben (EME) alelnök (1990–1994), majd elnök (1994–2002).

Kutatási terület: Az erdélyi művelődéstörténet kiemelkedő kutatója, többek között az 1848-as forradalom erdélyi eseményeié. „Több évtizedes munkássága folyamán sorra vette a magyar alkotó szellemek legkiválóbbjait, foglalkozott Széchenyivel, Kossuthal, a két Bolyaival, továbbá Apor Péterrel, Bölöni Farkas Sándorral, Kemény Zsigmonddal, aztán Kós Károllyal, Szabó T. Attilával, Kelemen Lajossal, írt Imreh Istvánról, Bánffy Miklósról, Márton Áronról” – sorolja Egyed Ákos a Benkő Samu 80. születésnapjára megjelent ünnepi kötet bevezetőjében.

Publikációk: Legnagyobb vállalkozásának, a Bolyai-kutatásnak kötetei: *Bolyai János valomásai* (1968), *Bolyai János marosvásárhelyi kéziratai I.* (2003), köztük a *Bolyai-levelek* (Téka sorozat). Nagy visszhangot váltott ki annak idején *A helyzettudat változásai* című művelődéstörténeti kötete (1977), később pedig az *Újrakezdések* című (1993). Az 1848-as erdélyi események kutatójaként társszerkesztője volt a *Revolutia de la 1848–49 din Transilvania* című dokumentumsorozatnak. Legutóbb 2014-ben jelent meg kötete Kós Károlyról (*Kós Károly: Életrajz*; sajtó alá rendezte és utószóval ellátta: Benkő Samu, Budapest, Helikon, 2014).

Az utóbbi húsz évben az Erdélyi Múzeum-Egyesület újjászervezése, két ciklusban elnöklése, az újraindult *Erdélyi Múzeum* felelős szerkesztése fűződik a nevéhez. Korábban a Téka sorozat szerkesztőjeként, a *Korunk* és a *Valóság* szerkesztőbizottsági tagjaként vett részt a tudományos élet szervezésében. 1990 óta az MTA külső tagja.

Díjak: Romániában és Magyarországon egyaránt több díjat és kitüntetést kapott: a Román Írószövetség díja (1971, 1984), Nicolae Bălcescu-díj (1980), a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1994), Nagy Imre-émlékplakett (1994), Déry Tibor-jutalom (1994), Széchenyi-díj (1997), Kemény Zsigmond-díj (1997), a Magyar Művészeti Akadémia Aranyérme (1999), Bethlen Gábor-díj (2000), Hazám díj (2008).

Benkő Samu a 18–19. századi erdélyi művelődéstörténet elismert kutatója, a Bolyai-kutatás kiemelkedő alakja. Életműve maradandó értéke az erdélyi és az egyetemes magyar tudományosságnak. Nevéhez fűződik az EME legjobb hagyományainak megőrzése és egyidejűleg a kor követelményeihez való alakítása.

SZÉKELY KÁROLY

Horvátország

Szabadka, 1951. január 21.

Tanulmányok: Kitűnő eredményű egyetemi diplomáját 1974-ben kapta meg a Zágrábi Villamosmérnöki Egyetemen, rádiókomunikációs tagozaton. 1983-ban az optikai detektabilitás analiziséből szerezte meg doktori fokozatát.

Pálya: A Ruđer Bošković Kutatóintézetben kapott állást, fejlesztőként majd kutatóként dolgozott és dolgozik ma is, 1984-től az elektronikai laboratórium vezetőjévé nevezték ki, jelenleg központ- és laboratóriumvezető. A kutatómunka mellett oktat a Zágrábi Villamosmérnöki Egyetemen, a Zágrábi Grafikai Egyetemen, s az Eszéki Orvostudományi Egyetemen. Számos diplomamunka és több magiszteri és doktorátusi munka vezetője volt.

Kutatási terület: optoelektronika, lézertechnika, holográfia, mikroelektronika, informatika és a számítástechnika.

Publikációk: 151 tudományos publikációt jelentett meg. Tudományterületén úttörő jelentőségű tankönyveket írt, programcsomagokat dolgozott ki, új módszereket honosított meg.

Tagságok, díjak: Számos nemzetközi tudományos konferencia programbizottsági tagja, illetve vezetője. Rész vett és vesz számos EU keretprogramban (FP6, FP7, HORIZON 2020) valamint az EU COST programokban. Horvátországban az elsők között nyert el EU FP6-os pályázatot (2003). Az Európai Bizottságban (EC) az FP7-es keretprogramnál 2000–2014 között a horvát nemzeti képviselői posztját töltötte be. Jelenleg az EC ERIC (European Research Infrastructure Consortium) bizottság horvátországi képviselője.

Több nemzetközi szakmai szervezte tagja és folyóirat bírálója. 2001 óta a Horvát Műszaki Akadémia rendes tagja. A Magyar Tudományos Akadémia köztestületének külső tagja a kezdetek (2000) óta.

A Horvátországi Magyar Tudományos és Művészeti Társaság egyik alapítója volt 1996-ban. Az ő vezetése alatt a Társaság 14 könyvet adott ki, 16 tudományos programban vett részt. Elindította a Magyarok HOnlapja (MAHO) című webujságot. 2010-ben az MTA Arany János-éremmel ismerte le szakmai közéleti munkásságát.

Szkála Károly jelentősen hozzájárult az eScience technológia és az elosztott számítástechnikai rendszerek kifejlesztéséhez. Tudományos és közéleti tevékenységével eredményesen szolgálja a horvátországi magyar tudományos utánpótlást. Eredményei gazdagítják mind a magyar, mind a nemzetközi tudományosságot.

FENESI ANNAMÁRIA

Románia

Szatmárnémeti, 1979. október 15.

Tanulmányok: 2006-ban szerzett MSc-fokozatot a Babeş-Bolyai Tudományegyetem (BBTE) Biológia-Geológia Karán, ezt követően az ELTE TTK Doktori Iskola Elméleti biológia és ökológia doktori program hallgatója volt. *Egyéves növényfajok inváziós sikerességét befolyásoló jellegek vizsgálata* című dolgozatát sikeresen megvédte, megszerezte PhD-fokozatát (2013).

Pálya: Ösztöndíjas időszaka után visszatért szülőföldjére, két évig (2009–2010) a Romániai Madártani Egyesületnél helyezkedett el projektkoordinátorként, 2010 óta a BBTE Magyar Biológiai és Ökológiai Intézetében dolgozik mint invázióökológus, eleinte tudományos segédmunkatársként, majd egyetemi adjunktusként. A kutatási tevékenység mellett természetvédelmi felmérésekben is részt vesz, legutóbb 2014-ben a Natura 2000-es jelölőfajok populációinak felmérése és élőhely-térképezés céljából a Kolozvári Bükk – Malomvölgy Natura 2000 területen. Tudományos ismeretterjesztéssel is foglalkozik, rendszeresen publikál tudománypopularizáló írásokat, nyílt napok szervezője, pl. a kolozvári Kísérletnap program keretében idén áprilisban.

Kutatási terület: a biológiai inváziók vizsgálata. Az idegen fajok terjedése a biológiai sokféleségre leselkedő veszélyek között az egyik legfontosabb, ezért mind természetvédelmi, mind ökológiai szempontból izgalmas és aktuális kutatási terület. Kutatásai során különféle megközelítéseket alkalmaz (adatbázisok elemzése, terepi és kísérletes vizsgálatok). Kutatómunkájába sikeresen bevonja az egyetem hallgatóit: kétfős kutatócsoportjuk jelenleg összesen 13 BSc- és MSc-hallgató munkáját irányítja. Idén két hallgatója is első helyezést ért el a Pécsen szervezett Országos Tudományos Diákköri Konferencián, a Növényökológia és a Természetvédelem szekciójában.

Publikációk: Eredményeit a szakma vezető folyóirataiban (pl. *Biological Invasions*, *Weed Research*, *Oecologia*) publikálja. 2010 óta 10 cikke jelent meg angol nyelvű folyóiratban, amelyek közül 6-nek az első szerzője. Cikkeinek kumulatív impaktfaktora 20,75. Egyik legutóbbi publikációja: Fenesi A, Dyer AR, Geréd J, Sándor D, Ruprecht E 2014. Can transgenerational plasticity contribute to the invasion success of annual plant species? *Oecologia* 176 (1), 95–106.

Fenesi Annamária oktató- és kutatómunkájával jelentősen hozzájárul a magyar nyelvű biológusképzés magas színvonalának fenntartásához a Babeş-Bolyai Tudományegyetemen, tudományos ismeretterjesztő tevékenysége az oly kívánatos ökológiai szemléletmód terjesztését segíti.

BEREGSZÁSZI ANIKÓ

Ukrajna

Beregszász, 1972. szeptember 12.

Bátyúban érettségizett, az Ungvári Állami Egyetemen szerzett magyar nyelv és irodalom szakos tanári képesítést. Az ELTE BTK-n *Summa cum laude* védte meg értekezését, és szerzett PhD-fokozatot magyar nyelvészetből 2003-ban.

Dolgozott magyartanárként a bátyúi középiskolában, szerkesztőként a *Kárpátaljai Szemle* és a *Kárpátalja* című lapoknál. 1998-tól a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola oktatója. Meghatározó szerepe volt abban, hogy 2003-ban magyar nyelv és irodalom szakos tanárképzés indulhatott a beregszászi felsőoktatási intézményben. Oktat, és tevékenyen részt vesz a magyar, ukrán és angol szakos alap- és egyetemi szintű tanárképzés állami akkreditációjának előkészítésében.

A kárpátaljai magyar nyelvhasználat jellemzői; a magyar nyelvtervezés elméleti és gyakorlati kihívásai Kárpátalján; a magyar mint anyanyelv oktatásának helyzete és problémái a kárpátaljai magyar általános és középiskolákban. A kárpátaljai magyar anyanyelvi nevelés megújítása terén kifejtett szakmai munkáját Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma is elismeri. Tankönyvei, tantervei kivétel nélkül a kijevi oktatási főhatóság szakmai jóváhagyásával és ajánlásával, az ukrán állam költségvetési keretéből jelenhettek meg.

70 teljes tudományos közleménye jelent meg (ebből 14 idegen nyelven), melyekre 463 független hivatkozás történt (Hirsch-index: 12). 24 további tudományos közleményt is publikált. Mindemellett 10 oktatási anyaga is megjelent: szerzője, szerkesztője a kárpátaljai magyar mint anyanyelv, illetve magyar mint idegen nyelv általános és középiskolai tanterveknek, két középiskolai magyarnyelv-tankönyv szerzője, oktatási segédanyagok, segédkönyvek, módszertani útmutatók, feladatgyűjtemények, felsőoktatási tankönyvek és jegyzetek szerzője, társszerzője, összeállítója, szerkesztője. Tudományos ismeretterjesztő publikációinak száma 68.

Egyik alapítója a beregszászi Hodinka Antal Nyelvi Intézetnek, aktív tagja a Termini Magyar Nyelvészeti Kutatóhálózatnak. Rendszeresen előadója a Kárpátaljai Állami Pedagógus-továbbképző Intézet magyartanároknak szervezett szakmai továbbképzéseinek, a Kárpátaljai Magyar Pedagógusövetség Nyári Kölcsey Pedagógusakadémiájának is. A legjobb duett előadója díjban részesült (Beregszász, 2014, Csernicskó Istvánnal). Számos alkalommal részesült az Akadémia Domus ösztöndíjában. Egy ízben MTA-Sasakawa Young Leaders Fellowship Fund ösztöndíj is segítette munkáját. 2003 óta tagja az MTA köztestületének.

Beregszászi Anikó évtizedes tevékenységének eredményeképp a kárpátaljai magyarok iskolai anyanyelvi nevelése pedagógiailag és tudományosan korszerűbbé, társadalmilag pedig hasznosabbá vált minden más Kárpát-medencei magyar közösség anyanyelvi nevelésénél – beleértve a magyarországit is.

BORBÁNDI GYULA

Magyarország, Németország

Budapest, 1919. szeptember 24. – Budapest, 2014. július 23.

1942. június 13-én avatták jogi doktorrá a Pázmány Péter Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karán. 1941 júniusától 1949. januári emigrálásáig a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban dolgozott. 1945-ben belépett az újrakedő Parasztpártba. 1949. január 12-én Nyugatra emigrált, ahol a magyar emigráció központi személyisége lett.

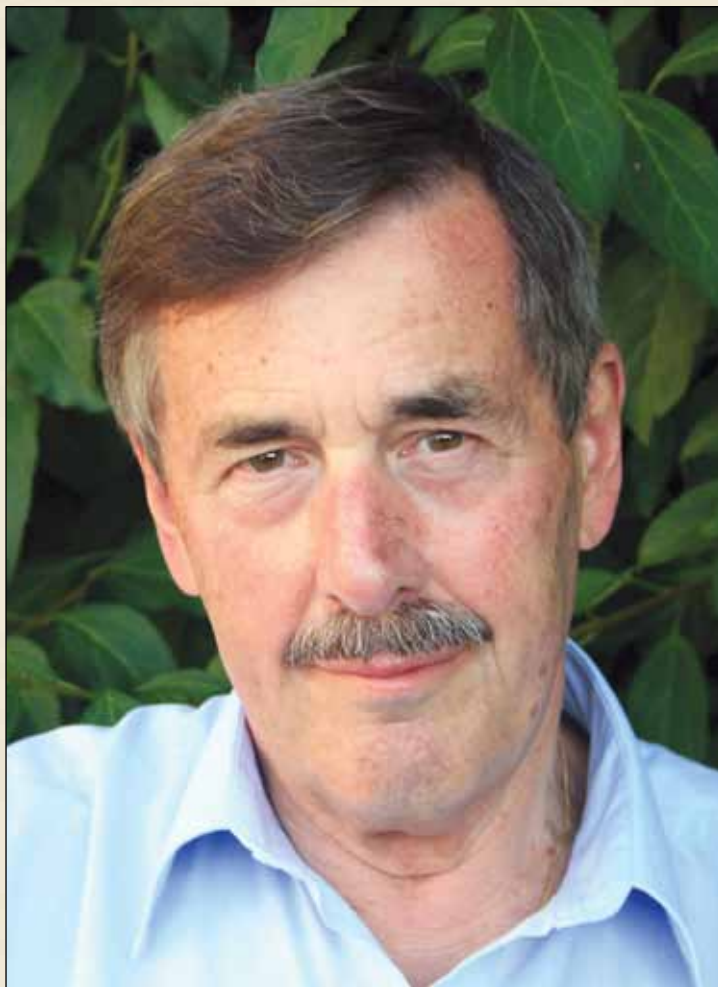
Sokoldalú tevékenysége felöleli a folyóirat-szerkesztést, az emigráns kiadványok szisztematikus gyűjtését, a magyar emigráció történetének feldolgozását. Előadásaival és szervezőmunkájával támogatta a magyar emigráns szervezetek tevékenységét. Történelemszakként, irodalomtörténészként hiánypótló munkát végzett.

Egyik alapítója és szerkesztője volt az 1950 novemberétől Münchenben megjelenő *Látóhatár*, majd *Új Látóhatár* (1958–1989) című folyóiratnak, amelyet negyven éven keresztül szerkesztett. 1951 augusztusától 1984-ig, nyugdíjazásáig a Szabad Európa Rádió magyar osztályának szerkesztőségében dolgozott helyettes igazgatóként.

1966-ban adta ki a Molnár Józseffel együtt szerkesztett *Tanulmányok a magyar forradalomról* című kötetet. 1976-ban német nyelven *Der ungarische Populismus* címmel megjelentette a magyar népiség első összefoglaló monográfiáját. A monográfia kibővített kiadása 1983-ban a Püski Kiadónál *A magyar népi mozgalom* címmel jelent meg. *A magyar emigráció életrajza 1945–1985* című kétkötetes műve az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem kiadásában 1985-ben, majd 1995-ben jelent meg. Meg kell említenünk a *Nyugati magyar esszéírók antológiája* (1986), illetve a *Nyugati magyar tanulmányírók antológiája* (1987) című köteteket. Később elkészítette a Szabad Európa Rádió, azon belül a magyar osztály történetét feldolgozó visszaemlékező monográfiáját, *Magyarok az Angol Kertben. A Szabad Európa Rádió története* címmel (1996, 2004). *Az Új Látóhatár* történetéről szóló összefoglalója „*Nem élünk hiába*”. *Az Új Látóhatár négy évtizede* címen 2000-ben jelent meg, és végül 2003-ban megírta saját pályaképét *Két világban. Életem és pályám* címmel.

Hazatérése után számos kitüntetéssel ismerték el érdemeit: Pro Cultura Hungarica díj (1991), a Magyar Művészetért Alapítvány díja (1991), Bethlen Gábor-díj (1992), Nagy Imre-emlékplakett (1995), Joseph Pulitzer-emlékdíj (1997), Kisebbségekért díj (1997), Széchenyi-díj (1999), Kölcsey-díj (1999), Magyar Örökség díj (2000). 1990-ben megkapta a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztjét, 2011-ben pedig a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztjét a csillaggal.

Borbándi Gyula történelmi-irodalomtörténelmi, folyóirat-szerkesztési munkásságát a precizitás, a források tisztelete jellemezte. Művei megörökítették a nemzeti archívumok és az utókor számára azokat az értékeket, amelyek nélküle felejtésre lettek volna ítélve. Az általa összegyűjtött dokumentumokat részben az Országos Széchényi Könyvtárban, részben a müncheni (jelenleg: Regensburgi) Magyar Intézetben őrzik.

LALLEY JAN IVÁN

Németország

Nyitra, 1938. szeptember 8.

1961-ben mezőgazdasági szakmérnöki oklevelet szerzett a gödöllői Agrártudományi Egyetemen. 1961-től 1967-ig az Országos Agrobotanikai Intézetben dolgozott. 1963-ban szerezte meg az egyetemi doktori címet (a kukorica-rostüszög betegsége témában). 1967-ben Németországba települt, majd 1970-ig a Merck és CIBA cégeknél dolgozott mint növényvédelmi szaktanácsadó és egy szántóföldi kísérleti csoport vezetője. 1970-ben visszatért a kutatáshoz a Biologische Bundesanstalt für Land- und Forstwirtschaft, Institut für Gemüsekrankheiten und Unkrautforschung munkatársaként. A herbológia terén folytatott munkássága során új eljárást dolgozott ki a gabonák fajtaérzékenységének vizsgálatához a talajherbicidekkel szemben.

A nagygombák kutatásával 1971-ben kezdett foglalkozni, majd 1973-ban meghívták a Gombatermesztési Kísérleti Intézet (Versuchsanstalt für Pilzanbau) igazgatói posztjára. Az intézet tervezése, megépítése, berendezése is az ő feladata volt. A továbbiakban a csiperke, a laskagomba, a shitake gomba, a tintagomba termesztési eljárásaival foglalkozott. A tintagomba kutatásából habilitált 1982-ben a bonni Rajnai Friedrich Wilhelms Egyetemen. 1982-től rendszeresen oktatja az alkalmazott mikológiát. 1987-ben nevezték ki rk. egyetemi tanárnak.

1984-ben Észak-Rajna-Vesztfália tartomány erdészeti igazgatóságának megbízásából nemzetközi munkacsoportot hozott létre ektomikorrhizas gombák kutatása céljából. A kutatás célja az erdőpusztulás folyamatának fékezése volt. A revitalizációs kísérletek egyik legjobb eredményét 1993-ban egy 650 éves tölgyfán érte el: a fa regenerálódott. Intézete 1997-es privatizációját követően Gesellschaft für angewandte Mykologie und Umweltstudien (GAMU), Institut für Pilzforschung néven működik, Lelley a cég igazgatója és fő tulajdonosa. 1997-ben indult be a kutatás és fejlesztés a gyógygombák terén. Sikerült több táplálékkiegészítőt előállítani gyógygomba-alapanyagokból.

Vezetése alatt 25 diplomamunka és 19 tudományos fokozat készült el. Számos magyar, német és angol nyelvű tudományos dolgozata jelent meg. Kongresszusok rendszeres előadója, gyakran szervezője (Németország, Anglia, Csehszlovákia, Hongkong, Írország, Kanada, Kína, Lengyelország, Magyarország, Svájc, USA). Számos nemzetközi szakmai társaság tagja, a Budapesti Corvinus Egyetem díszdoktora, az MTA külső tagja (2007). Számos nemzetközi elismerés birtokosa, magyarországi elismerése: Pro Cultura Fungorum Hungarica díj (1996).

Lelley Jan Iván Magyarországon közel két évtizede tart előadásokat a gombákkal kapcsolatos különböző aktuális témákból, többek között rendszeres előadója a Budapesti Corvinus Egyetemnek is. Teljesítménye kutatóként, utánpótlás-nevelőként, ismeretterjesztőként egyaránt kiemelkedő.

MAJDIK KORNÉLIA

Románia

Zilah, 1952. január 21.

1976-ban a Babeş-Bolyai Tudományegyetem (BBTE) Kémia Karán „master” oklevelet szerzett. 1976 és 1981 között a Terapia gyógyszergyárban vegyész, 1981-től 1997-ig a Kolozsvári Gyógyszerkutató Intézet tudományos főmunkatársa. 1988-ban elnyerte a kémiai tudományok doktora fokozatot. Szakterülete: szerves és bioszerves-kémia, környezeti kémia, bioremediáció, biopolimerek.

Egyetemi docens, 2004 és 2014 között a BBTE) Vegyész-mérnöki Kar magyar tagozatának dékánhelyettese, 2011–2012-ben dékánja. Vezetésével akkreditáltak három magyar nyelvű MSc-programot. A BBTE-n akkreditált és működő vegyész-mérnök-képzés napjainkban is az egyedüli magyar nyelvű műszaki képzés állami egyetemen Romániában. Őt kötelező és négy választható tárgy előadója. Témavezetésével több magyar diák nyert PhD-fokozatot.

1989 után több alkalommal kutatott Magyarországon, többször is az MTA Domus Hungarica ösztöndíjával. Magyarországi kutatókkal (BME, PTE) közös kutatásokban vett részt. 48 dolgozatot tett közzé impaktfaktoros tudományos folyóiratokban (ezek össz-hatástényezője 54,1), amelyekre 223 független hivatkozást kapott, 3 könyve jelent meg, 5 szabadalom és 18 romániai, illetve 4 nemzetközi elnyert tudományos projekt résztvevője, közülük 5, illetve 4 projektvezetője. A szennyvizek remedizációjának lehetőségeit magyar-román Tét együttműködés keretében (2008) a Pécsi Tudományegyetemmel közösen vizsgálta.

Az Erdélyi Magyar Műszaki Tudományos Társaság (EMT) Kémia szakosztálya által évente megrendezett Nemzetközi Vegyészkonferencia – amelynek 2014-ben már a 20. rendezvényére került sor – szervezője és elnöke. A konferencia fontos részeként létrehozta a „Doktorandusz-plénium” szekciót. A Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem Kárpát-medencei Környezettudományi Konferenciasorozat Tudományos Tanácsának tagja.

Az EMT alelnöke és a Kémia szakosztály elnöke, a Kolozsvári Magyar Egyetemi Intézet Tudományos Tanácsának tagja és a Kémia szakkollégium vezetője. A *Studia Universitatis Babeş-Bolyai, Seria Chemia* és a romániai *Műszaki Szemle* szerkesztőbizottsági tagja. Fontos szerepe volt az MTA Kémiai Tudományok Osztálya és az EMT Kémiai Szakosztálya közötti együttműködési szerződés megkötésében (2012). Tagja a Magyar Professzorok Nemzetközi Szövetségének. Az MTA köztestületének 2002 óta tagja.

Majdik Kornélia kiemelkedő kezdeményezője a magyarországi és az erdélyi magyar kémikusok közötti szakmai kapcsolatok erősítésének, a kutató-, előadó- és diákcserének. A környezeti kémia nemzetközileg ismert kutatója, a romániai magas színvonalú magyar nyelvű kémiai oktatás eredményes mentora.

PETRIK JÓZSEF

Horvátország

Orombgyes, 1964. május 19.

Zentán tett szakirányú érettségét. A Zágrábi Tudományegyetem Gyógyszerészeti és Biokémiai Karának orvosi biokémia szakán kapott diplomát 1989-ben. 1989-től fiatal kutatóként dolgozik az egyetemen, később PhD-hallgató, asszisztens, docens, rendkívüli tanár (associate professor), 2012-től egyetemi tanár (full professor). Az Orvosi Biokémiai és Hematológiai Tanszék professzora és a kar Alkalmazott Orvosi Biokémiai Központjának vezetője.

Kutatási területe a sejtkárosodási mechanizmusok, apoptózis, molekuláris patológia, rákos megbetegedések diagnosztikája, citokinek, endothelinek, oxidatív stressz, mikotoxinok és nanotechnológia.

35 tudományos és szakmai közleménye jelent meg, ebből 21 impaktfaktoros folyóiratban tudományos közlésként, továbbá több mint 40 konferenciaközleménye, 2 könyvfejezete és öt egyetemi jegyzete. Mentora volt 39 diplomamunkának, négy rektori díjjal jutalmazott munkának, egy PhD-dolgozatnak, illetve jelenleg is mentora egy folyamatban lévő PhD-munkának. 2000 óta két horvátországi és két bilaterális projekt vezetője a Pécsi Tudományegyetemmel együttműködve, ahol több alkalommal vett részt tudományos továbbképzésen.

A horvátországi magyar kisebbség érdekében végzett munkájának kiemelkedő része a Horvátországi Magyar Tudományos és Művészeti Társasághoz (HMTMT) kapcsolódik. A HMTMT alapító tagja, 1996-tól elnökségi tag. 2014-ben átvette a HMTMT népszerűsítő tudományos előadás-sorozatának szervezését, a „Magyar Tribün” gondozását. Ennek a tudományos ismeretterjesztő, a magyar kultúrát megőrző, identitást erősítő sorozatnak a támogatója Zágráb Város Magyar Kisebbségi Tanácsa, társszervezője pedig az Ady Endre Magyar Kultúrkör. Petrik József többször tartott itt előadást. Aktívan részt vesz az Ady Endre Kultúrkör tevékenységében, 2006 óta a Zágráb Város Magyar Kisebbségi Tanácsának tagja, 2013-tól Tudományos Bizottságának elnöke. A Zágrábi Egyetem Hungarológia Tanszékével együttműködve foglalkozik az anyanyelv megőrzésének kérdéseivel is.

Tagja az MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottságnak, az MTA Pécsi Területi Bizottság elnökségének, valamint meghívottja a PAB Orvosi Tudományok Szakbizottságnak. 2001 óta külső tagja az MTA köztestületének.

Petrik József oktatói és tudományos munkássága mellett aktívan vesz részt a horvát és a magyar kutatók együttműködésében, kiemelkedő módon járul hozzá a horvátországi magyar kisebbség tudományos és művészeti életének fejlesztéséhez.

SIPOS GÁBOR

Románia

Érszodoró, 1951. október 30.

1974-ben végzett a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetemen (BBTE) történelem szakos tanárként. A szegedi József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán szerzett PhD-fokozatot 1998-ban, 2011-ben habilitált a Debreceni Egyetemen. Kutatási területe elsősorban a református egyháztörténet, az erdélyi egyházi intézménytörténet, a nyomda- és könyvtártörténet.

1974-től Noszolyban (Kolozs megye, Románia) általános iskolai történelemtanár, 1977-től levéltáros Kolozsváron az Erdélyi Református Egyházkerületi Levéltárban, ma a levéltár vezetője. 1998-tól egyidejűleg oktat a BBTE Magyar Történeti Intézetében, jelenleg docensként.

Az 1990-es évek közepétől, a kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet Egyháztörténeti Tanszékével együttműködve, történelem szakos és teológushallgatók bevonásával tevékenyen részt vett a 17–18. századi erdélyi református zsinati iratok kiadására szervezett kutatócsoport munkájában és irányításában, elindítva ezzel az *Erdélyi Református Egyháztörténeti Adatok* című forráskiadványt és az egyháztörténeti monográfiákat befogadó *Erdélyi Református Egyháztörténeti Füzetek* sorozatot. 2002–2004 között többekkel együtt összeállította a kolozsvári Akadémiai Könyvtár Régi Magyar Könyvtár (RMK) gyűjteményeinek katalógusát, Sapientia–KPI-támogatással. Számos nemzetközi konferencián vett részt (Bukarest, Budapest, Szeged, Vilnius, Róma, Bécs, Sárospatak, Debrecen stb.).

Fontosabb publikációi: *A kolozsvári Református Kollégium könyvtára a XVII. században* (1991), *Az Erdélyi Református Főkonzisztórium kialakulása 1668–1713–(1736)* (2000), *Reformatata Transylvania – Tanulmányok az erdélyi református egyház 16–18. századi történetéhez* (2012). Szövegkiadásai és szerkesztései egyaránt jelentősek. Szakfolyóiratokban és konferenciakötetekben több mint száz tanulmánya jelent meg.

1990-es újraalakulásától fogva részt vett az Erdélyi Múzeum-Egyesület vezetésében, először titkárként, majd főtítkárként és alelnökként (2004-től), 2010-től pedig elnökként. Részt vett az erdélyi magyar tudományos könyvkiadás újjáélesztésében. Egyrészt az egyesület régi könyv- és folyóirat-sorozatainak újraindításával (pl. *Erdélyi Történelmi Adatok*, *Erdélyi Tudományos Füzetek*, *Erdélyi Múzeum*), másrészt más kiadók által torzóban hagyottak befejezésével (pl. *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár*, *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon*, *Székely Oklevéltár*). Az *Erdélyi Tudományos Füzetek* szerkesztője.

Tudományos tevékenysége elismeréseként 2005-ben Károli Gáspár-, 2011-ben Pauler Gyula-díjban részesült.

Sipos Gábor vállalt tisztségeiből és a tudományos kutatás iránti elkötelezettségéből következően az EME elnökéként meghatározó szerepet játszik az erdélyi magyar tudományosság szervezésében. Szerepe az erdélyi magyar egyetemi oktatásban is kiemelkedő.

VIGH GYULA

Amerikai Egyesült Államok

Budapest, 1947. február 13.

1970-ben kapta meg diplomáját a Veszprémi Vegyipari Egyetemen, ahol 1975-ben doktori fokozatot szerzett. Az 1970–80-as években meghatározó szerepe volt a nagyhatékonyságú folyadékkromatográfia (HPLC) és a kapilláris gázkromatográfia magyarországi bevezetésében. Veszprém így a korszerű kromatográfias kutatás bölcsője lett, és igen szoros kapcsolat alakult ki az egyetemek, a kutatóintézetek és az ipari (elsősorban gyógyszeripari) kutatóhelyek között.

1985 óta az Amerikai Egyesült Államokban él, a Texas A&M Egyetem Kémia Tanszékének professzora. 1997-től az Octopus, majd a GradiFlow néven ismert preparatív elektroforézis-készülékeken végzett izoelektromos fókuszáláson alapuló kutatásokat enantiomerek és fehérjék folyamatos elválasztására.

Pályafutása során irányítása mellett 34 PhD- és 8 MSc-dolgozat, több szabadalom született. Éveken át a *Journal of Chromatography* folyóirat egyik szerkesztője, több elválasztástudományi folyóirat szerkesztőbizottságának tagja. Munkássága eredményeit mintegy 200, jórészt angol nyelvű tudományos munka dokumentálja. Ezek összegzett hatástényezője 430, független idézettsége 3700, Hirsch-indexe 34.

„Az elválasztási, főképpen kromatográfias módszerek írott története 100 évre tekint vissza. „A jelenleg használt elválasztástechnikai módszerek azonban az elmúlt 50 év fejlesztésének eredményei. Ebben a fejlődésben alapvető részük volt a magyaroknak, egészen pontosan a külföldön élő magyaroknak. Szakmai körökben egyöntetű elismerésük jeléül írásban »the Hungarians«-nek nevezték azt a szakmai-baráti csoportot, melybe Horváth Csaba (USA), Etre László (USA), sz. Kováts Ervin (Svájc), Székely Gusztáv (Svájc), Halász István (Németország), Molnár Imre (Németország) tartozott. Igaz az a szóbeszéd, hogy az 1977-ben az amszterdami »12th International Symposium on Advances in Chromatography« kongresszuson készült és a *Journal of Chromatography*-ban (500, 52 [1990]) publikált közös fényképük alapján szóban »magyar maffiának« neveztek őket, egyszerűen azért, mert elsöprően alapvető szerepük volt az elválasztástudományban” (Kalász Huba–Lengyel József). Ezt az örökségét ma már a világban a magyar kromatográfusok egyikeként Vigh Gyula képviseli.

Laboratóriumában több magyar kutató dolgozott ösztöndíjasként. Tagja a Magyar Elválasztástudományi Társaságnak (METT). Tudományos munkássága elismeréseként a METT 2011-ben a Budapesten megrendezett HPLC 2011 világkongferencián Halász Medal Award díjjal tüntette ki.

Vigh Gyula nemzetközi és hazai iskolateremtő és tudományos munkássága, tudományos eredményei révén tovább öregbíti a magyar tudósok jó hírét a világban.

Kocsis Károly, akadémikus, elnök
MTA Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont
Földrajztudományi Intézet, 1112 Budapest, Budaörsi út 45.
Tel.: (1) 309-2628
E-mail: kocsis.karoly@csfk.mta.hu; mtk@titkarsag.mta.hu

Tarnóczy Mariann, a bizottság titkára, osztályvezető
Kövér Alexandra, szakreferens
MTA Határon Túli Magyarok Titkarsága
1051 Budapest, Nádor u. 7. I. em. 104-105.
Tel.: (1) 411-6196
E-mail: tarnoczy.mariann@titkarsag.mta.hu, kover.alexandra@titkarsag.mta.hu;
htmt@titkarsag.mta.hu

